

"JUNIMEA" – THE INNER CIRCLES OF MODERNITY

Adrian Petre Popescu

Assoc. Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu

*Abstract:*The cliché "Junimea" translates in popular lectures, in press and literature, by the introduction of esthetical criteria in the establishment of cultural hierarchies. In addition, the society "Junimea", beyond the perception of "its standard image" is unveiled in study and in its structural-freemasonic formula. It is "a pressure group; an intermediary between society, politics and culture; a micro-universe closed within itself and a small autonomous world", which is distinguished by two major evolutionary stages. The doctrine of Junimea, based on the opposition between political liberalism of former revolutionaries of 1848, between the group from Iasi and the Latinist current of Transylvanian philologists. To this vitality we would also add the attachment to mental schemes, typical to freemasonic Cabala, attached to the illuminist idea of progress, through which "Junimea" remains an endo-antagonistic group.

*Keyword:*Junimea, communication, esthetical principles, liberalism. endo-antagonistic group, masonic

1. Dincolo de imaginea de ansamblu

Dincolo de imaginea de ansamblu propusă de George Călinescu, în opinia căruia „Junimea”, „n-a fost decât o reuniune întâmplătoare de oameni cu multe aspirații comune, dar despărțiți de o infinitate de atitudini personale”(Călinescu,2004:295), unde „se cultiva ironia și se admitea anecdota”(Titu Maiorescu, 1868), „Junimea” a fost o stare de spirit, un egregor intermediary. Nicolae Bălcescu, în articolul „Trecut și prezent”, clarifică profilul emergent al inaugurării în arealul modernității românești a unui atare tip de egregor afirmând că, dacă, în esența ei, „revoluția de la 1848 a fost „o revoluție pentru popor”, ea nu a confirmat și faptul că a fost „o revoluție făcută de popor” (recte: țărâtimea majoritară). Pentru că, așa cum a fost demonstrat, „ea a fost făcută de orășeni și de junimea luminată.”(Bălcescu, 1953.). Considerațiile lui Bălcescu sunt cotangente înfăptuirii strategice a „Junimii” din Iași nu ca un „grup de presiune”, care, așa cum îl prezintă un Iacob Negruzzi acționa politic și cultural pentru a-și impune noua direcție. Gh. Manolache revedea fenomenul prin invitația subtilă a lui Iacob Negruzzi de a ghici unde se ascunde „junimismul” ca stare de spirit: Amintindu-și cum, într-o „sâmbătă seară”, prelungită de această dată prin „anaforalele” maioresciene, poate pentru întâia oară în viața lui junimistă, iscoditorul „Direcției noi”, „s-a arătat nervos și nerăbdător”, constatând că „înlăuntrul Junimii mai există o societate specială compusă din nouă persoane (...) care nu înțeleg nimic. Nu s-a statornicit niciodată din cine anume se compunea această societate, însă, prin aclamație, Nicu Gane a fost proclamat Președintele «celor nouă» pentru totdeauna, onoare pe care Gane a primit-o bucuros și de care se fălea față cu ceilalți junimiști Mai mult, Iacob Negruzzi considera că „aici e locul să pomenească și de «a doua societate» mai restrânsă, ce exista tot înlăuntrul Junimii și care se numea «caracuda» (o structură formată din oameni mai neînsemnați), „Tinerii care cu vremea s-au introdus între noi, mai ales dintre profesori și [care]

stăteau tăcuți și sficioși prin colțuri, mulțumindu-se cu plăcerea de a asculta, fără a ceti vreodată o scriere a lor sau a lua parte la discuții în alt fel decât în șoptiri la ureche, au fost botezați cu numele de Caracuda de către Anton Naum într-o scenetă comică în versuri intitulată „Asmodeu în Iași”, compusă cu ocaziunea serbării Aniversării Societății din anul 1874. Naum zicea cu răutate că dacă gura acestor tineri tace, ea nu este inactivă, căci Caracuda mănâncă la cozonaci și bea la cafele cu multă lăcomie. Într-un moment de tăcere generală se aud în comedia lui Naum «clefăiturile Caracudei». Precum Gane prezida pe cei nouă, așa Caracuda avea de prezident statornic pentru toate timpurile pe Miron Pompiliu” (Iacob Negruzzi, 1983:168-169). „Junimea” era expresia unei noi stări de spirit și a unui nou program cultural care se constituise la Iași, în 1863, (Gh. Manolache, 2012:189) sub oblăduirea unui grup de tineri luminați: T. Maiorescu, P.P. Carp, Iacob Negruzzi, Vasile Pogor și Theodor Rosetti I, urmând ca pozițiile de principiu ale „societății” să fie definitiv fixate prin articolele publicate în revista „Convorbiri literare” (începând cu numărul 1 din martie 1867), cele ale lui Maiorescu, în special. Ca egregor intermediar, junimismul reprezenta o formă nouă de reactivare și radicalizare a conștiinței critice românești prefigurată „in nuce” de Kogălniceanu și o reafirmare, în marginile adevărului, a identității culturale printr-un program coerent de reconstrucție națională.

2. „Prelecțiuni populare” și ideologia junimistă

Ariile spirituale ale acestui tip de egregor au funcționat la vedere, inițial prin binecunoscutele „prelecțiuni populare” și mai apoi prin ideologia junimistă a revistei „Convorbiri literare” și, evident, prin producția de carte editată la tipografia societății (Berindei, 2008.). Are perfectă dreptate Sorin Alexandrescu atunci când observă că, „în fond, în istoria culturală românească s-a petrecut, de fapt, o manipulare teoretică perfectă: s-a luat drept referent, drept realitate, ceea ce nu era decât un efect al scriiturii.” (Alexandrescu, 1999:48.). Astfel, „Junimea” se va impune în viața culturală transparent, prin „prelegeri populare”, presă și literatură, separând valorile de mediocrități, prin introducerea criteriilor estetice în stabilirea ierarhiilor culturale, dar și indirect, prin profitarea de unele fracturi apărute în gruparea politică a opozițiilor sau chiar a conservatorilor înșiși. Stă mărturie, în acest sens, „editorialul” lui I.L. Caragiale din „Gazeta poporului”: Ramură ruptă din partidul conservator, junimiștii s-au despărțit de acesta, atunci când, ascultând de povețele reacționarilor și ale descreațiilor nerăbdători și pătimiși, conservatorii porniseră acele nebunești campanii contra Constituției și contra dinastiei. Având astfel un pretext minunat de a se desface de foștii lor tovarăși și de a se forma în grupare de sine stătătoare, d-nii Carp și Maiorescu înjghebară atunci grupul junimist și nu neglijară nimic, fie ca program, fie altminteri, pentru a atrage la sine cât mai mulți dintre conservatorii destul de cumiți spre a nu fi mulțumiți cu direcția ce se da partidului. Așa s-au născut junimiștii. (I.L. Caragiale, 1895). Înființarea acestei grupări asociative era expresia unei noi stări de spirit, generatoare de un nou front ideologico-politic, o nouă direcție, în sensul că fiecare membru al societății „Junimea”, în parte și toți împreună erau angrenați în elaborarea doctrinei conservatoare. Așa cum afirmam, atunci când discutam cazul mișcării inițiate de Kogălniceanu, această „societate junimistă” este și rămâne una elitistă, de boierași, de profesori, de burghezi (Iorga, 1985:164), bazată de la bun început pe efectele în plan național a noului discurs cultural. În acest orizont invocat oare ce s-ar petrecut în Iași lui Negruzzi și Alecsandri, în cazul în care Mihail Kogălniceanu ar fi ezitat în evacuarea prin forță a Camerei Deputaților, ca urmare a refuzului de a vota împrumutul țărănilor. Ca dovadă „roblema agrară” se află și la baza asasinatului din 1862 a primului ministru al Principatelor, Barbu Catargiu, un ardent

susținător al cauzei privilegiilor boierești. Așa cum se știe, societatea „Junimea” este percepută în istoriile literaturii române moderne printr-o serie de „imagini-standard”, sintetizate de către Sorin Alexandrescu într-un desen poligonal cu patru laturi: societate de egali, pe care Titu Maiorescu o domina exclusiv datorită înalțelor sale calități intelectuale și în care politicianul Petre Carp nu avea apropae nici un rol; mișcare care a pus bazele literaturii române și care a ordonat cultura și viața socială, impunând câteva adevăruri esențiale; un grup de tineri, prieteni buni, solidari unul cu celălalt, dezinteresați și serioși sau veseli, după caz, mișcare care a avut dreptate în toate polemicile sale și ale cărei idei și evaluări au fost foarte corecte, în ciuda faptului că performanțele câtorva scriitori membri ai grupului, ca și istoria literară, nu au confirmat uneori previziunile „Junimii”(Culianu, 1983:47-79).

3. O structură masonică

Ceea ce nu se spune deschis este faptul că „Junimea” nu este doar/numai o societate cultural-literară (așa cum, duplicitar se autoprezintă), ci și o structură francmasonică funcționând după deviza: „entre qui veut, reste qui peut”, precept pe care asociația ieșeană îl adoptă, în mod particular, pentru sine (Cioculescu ed., 1985:131). Este un „mod de lucru” cu dublă față, pe care îl putem desprinde dintr-o așa-zisă sistematică a polemicilor colective, pe teme recurente vizând istoria și cultura națională, viața popoarelor „cărțile omenirii”, relațiile internaționale ș.a.m.d., toate conducând la ipoteza că „Junimea” funcționa, chiar de la începuturile sale, după cele mai evidente cutume masonice, așa cum erau aplicate acestea și în lojile occidentale. Mai mult, conservatorii ieșeni nu refuză nici strategia de atragere în structurile regulate ale Francmasoneriei a regelui Carol I, căruia îi vor propune să preia frâiele Lojii „Steaua României” (L'Étoile de Roumanie) din Iași, aflată sub obediența Marelui Orient al Franței. Așa cum demonstrează Gh. Manolache sau istoricul Sorin Liviu Damean, o atare invitație s-a concretizat într-un „memoriu” prezentat de către George (Iorgu) Suțu, Venerabilul Lojii „Steaua României” (L'Étoile de Roumanie), lui Carol I, în ianuarie 1867, cu prilejul vizitei acestuia la Iași. Memoriul pledează pentru intențiunea de a cuprinde în structurile regulate „tout ce qu'il y avait d'intelligent et d'honnête dans le pays”, demers care ar putea „servi foarte bine interesele Principelui Carol” de a deschide calea constituirii unei grupări carliste, „pro monarhistă”, „qui lui serait toujours fidèle et qui n'agirait que sous sa pression”. Cu toate că Francmasoneria nu era chemată a se amesteca în politică, ci de a se ocupa de opere de caritate și răspândirea instrucțiunii, ea ar fi fost dispusă să-i ofere Domnitorului „les moyens de réunir un jour les éléments épars de la nation roumaine existant dans les contrées limitrophes”. După toate datele de care dispunem, se pare că regele Carol I s-a arătat „favorabil” punerii în practică a proiectului, solicitând însă diplomaticul „timp de reflecție”. Demn de remarcat este faptul că din Loja „Steaua României” făceau parte importante personalități de nuanță conservatoare, printre care și Petre Mavrogheni. La acea vreme, el îndeplinea funcția de ministru de Finanțe în Guvernul Ion Ghica (iulie-februarie 1867) și se afla în relații destul de strânse cu monarhul. Cel puțin la fel de semnificativă ni se pare găzduirea Domnitorului la Iași, în casa din Copou a lui Petre Mavrogheni. Printre cei „inițiați” în anii 1866- 1867 se numără membri importanți ai „Junimii”: Vasile Pogor, Titu Maiorescu, Th. Rosetti, Nicolae Gane, Iacob Negruzzi ș.a., câțiva străini rezidenți la Iași (inclusiv comercianți și bancheri evrei) și chiar agentul diplomatic francez de aici, Charles Tissot, împreună cu cancelarul Consulatului, Louis Castaing (Damean,2008;149-160). Din revederea „însemnărilor zilnice” ale lui Titu Maiorescu, în ceea ce-l privea pe regele Carol I, regăsim notițe în care monarhul este surprins în ipostaza de a eschiva într-o manieră elegantă invitația lansată în

toamna anului 1866 de venerabilul mason inițiat la Paris – Iorgu Suțu, anume de a face parte din Loja „Steaua României”, invocând faptul că se afla în avansate tratative maritale cu o prințesă din Casa de Habsburg (Casa Imperială rusească), demers care, așa cum îl recunosc regulamentele Lojii, nu putea fi agreeat de francmasonerie. „Domnitorul nostru Carol n-a avut altceva mai grabnic de făcut decât să trădeze întreaga afacere ministrului său Brătianu”, nota cu indignare Maiorescu. Mai mult, Carol I considera invitația Venerabilului Iorgu Suțu „o tentativă” de constituire a unei „pepiniere” pentru gruparea conservatoare și, prin urmare, îndreptată împotriva radicalilor, de care se pare că era mai atașat. Ceea ce a urmat se cunoaște: I.C. Brătianu a trecut imediat la „măsurile de înlăturare din administrație” a masonilor. Concomitent, ziarul „Românul” a trecut la dezlănțuirea unei șarje împotriva francmasoneriei, prezentând-o ca „o societate secretă, patronată de Rusia”, care ar avea drept misiune „distrugerea naționalității române și răsturnarea Principelui Carol” și, evident, intenția „de a vinde țara evreilor și străinilor”. Atacul era orchestrat mizându-se pe faptul că Loja „Steaua României” se afla sub obediența Marelui Orient al Franței, de rit scoțian, iar „Marele Comandor era Adolphe Crémieux, președintele Alianței Israelite Universale (cu sediul la Paris)”. Așa cum am mai consemnat, „răspunsul” categoric venit prin intermediul presei și al diplomației occidentale (franceze, britanice și austriece) se recunoaște în efectul măsurilor adoptate de Guvernul Brătianu împotriva așa-numiților „vagabonzi” străini. Această stare conflictuală este radiografiată și de Sorin Damean care consideră, la rândul său, că nici membrii Lojei „Steaua României” nu au rămas datori, înaintând Marelui Orient al Franței, prin „bunăvoința” consulului francez la Iași, copii ale „circularelor lui Brătianu” și „instrucțiunile secrete de persecutare a masonilor”. În paralel ei au redactat și o „Petiție de protest către Domnitor” fapt ce a condus la o înghețare a relațiilor dintre Carol I și gruparea conservatoare (Damean,2008:160.) În cazul junimiștilor mai semnalăm că, prin discursul cultural lansat, ei înțelegeau o anume subsumare a tuturor elementelor care se aflau la baza națiunii române, profitând de aria de operare preluată sub influența Occidentului, unde termenul apăruse încă la începutul secolului XIX, fiind utilizat de Herder ca un concept „prin care se înțelegea progres intelectual și material.”(Ornea,1972:14).

În aceste structuri asociative (unde se modelau caractere, se învăța alfabetul simbolurilor, se puna accent pe construcția prin cunoaștere etc.) și unde membrii reflectau asupra celor „șapte arte”, nu lipsea nici preocuparea pentru gramatică, literatură, pentru cultură în general, preocupări masonice cultivate și în paginile revistei „Convorbiri literare”. De altfel, revista, aidoma societății „Junimea”, avea să sprijine „calea națională”, după modelul promovat de societățile secrete liberale din Europa, precum „Loja Jeune France” – fondată și condusă de André Jolivet și de alți trei confrăți masoni, sau „Loja Giovine Italia” – fondată și condusă de francmasonul Giuseppe Mazzini ș.a.m.d. În ciuda acestor preocupări vaste și de ordin general, nu se pierd din vedere unele principii elementar-operative care țin de cutumele „Marelui Orient”, cum ar fi: obligația „Junimii” de a se întruni o dată pe săptămână (vinerea), după cum tot francmasonică am cataloga atitudinea filantropică, adoptată de „junimiștii cu dare de mână” față de studenții valoroși lipsiți de mijloace, gest la care mai adăugăm afișarea unei „democrații ostentative”, în virtutea căreia „beizadelele” consimțeau să se așeze alături de „oameni de rând” spre a discuta diferite „teme la ordinea zilei”, fixate conform programului ceremonialului masonic (Manolache, 2012:125). În paginile lucrării „Junimea – Discours politique et discours culturel”, o astfel de structură masonico-literară este descrisă de Sorin Alexandrescu și ca „un grup de presiune; un intermediar între societate, politică și cultură; un microunivers închis în el însuși și o mică lume autonomă” (Alexandrescu,1983:53). În cazul „Junimii” ca microunivers, cea mai mare importanță o are ierarhia stabilită în interiorul grupului și recunoscută în

diferențierea în subgrupuri care aveau adesea interese specifice, parțial divergente. Perspectiva este doar parțial acceptată de M.M.A.V. Gh. Manolache- Vrânceanu, în opțiunea căruia „Junimea” este o „lume în sine”, cu toate structurile ei naturale, apropiate de cele ale universurilor vii și în care membrii (cum ar fi cei de la Iași) conviețuiesc după principii fraternalne; o lume sudată prin relații complexe (de prietenie, căsătorie, familie, dar și de „interese” burgheze, financiare, politice ș.a.m.d.), o lume care cunoaște o formă specifică de sinteză culturală, elitaristă, oferindu-se ca model românesc de „high society” unde se practică anumite ceremonialuri, cu reguli unanim acceptate.

4. Evoluționismul lui Spence

Nu excludem posibilitatea ca junimiștii să fi preluat câte ceva din „evoluționismul” lui Spencer, din care au selectat concepția acestuia cu privire la ideea „progresului treptat”. Opera filozofului englez servea junimiștilor ca fundament teoretic în afirmarea unei concepții științifice despre natură, în demonstrarea necesității obiective a evoluției organice. Zigu Ornea considera că principiul evoluționist la junimiști a fost utilizat ca argument „în demonstrațiile privind pericolul trecerilor prea bruște de la o etapă culturală la alta”(Ornea,1972:133). Pe parcursul acestei mișcări constatăm două etape. Prima se întinde de la întemeiere până în 1874, an în care Maiorescu se mută la București devenind ministru al Instrucțiunii Publice. Este epoca în care „Junimea” elaborează principii sociale și estetice, se lansează în polemici cu privire la limbă, purtate cu latiniștii, ardelenii și cu bărnăuștii. Este vremea celor mai mari adversități, dar și a succesului obținut în urma polemicilor, ani în care li se alătură Alecsandri și Eminescu, care militase în cadrul grupului studentesc „România Jună” de la Viena. Tot pentru punerea în practică a programului „Junimii” vor fi implicați și Ioan Slavici, I.L. Caragiale etc. acești scriitori și ziariști punând bazele unui discurs socio-cultural. Doctrina junimistă se va baza pe opoziția pe care o manifestă față de două doctrine dominante în epocă: liberalismul politic al vechilor revoluționari de la 1848 amplificat de facțiunea ieșeană, și curentul latinist al filologilor ardeleni. Acestei etape îi corespund cele două direcții agonistice semnalate de Sorin Alexandrescu: „grup de presiune” și „intermediar între societate, politică și cultură”. A doua fază o fixăm în perimetrul „ședințelor” din Iași și București care aduc în discuție celelate două axe: un „microunivers închis în el însuși”, respectiv, „o mică lume autonomă”. În 1885, odată cu strămutarea lui Iacob Negruzzi și a revistei la București, principiile junimiste primesc o nouă dezvoltare, proces care se petrece în paralel cu lupta declanșată între „Junimea” și socialiști, acțiune susținută de Maiorescu (Cioculescu ed,1985:134).

Pe parcursul activității „Junimii”, o parte din membrii societății îmbrățișează la vedere ideologia conservatoare generând ulterior noi direcții și orientări culturale (modernismul, realismul, romantismul)/ Vitalitatea Junimismului depistată de Sorin Alexandrescu este recunoscută în capacitatea și disponibilitatea de ramificare a celor trei cercuri interioare ale „Junimii”. „Conducătorii” (Petre Carp - reprezentând politicienii, Titu Maiorescu - ideologul, Theodor Rosetti – primul ministru) sunt cei care deținând posturile-cheie vor deschide breșe în sistem și vor promova alți junimiști în structurile de sub ei. Pe scara ierarhică urmează cercul „guvernanzilor”. Le mai sunt anexați Iacob Negruzzi – redactorul perpetuu al „Convorbirilor”, Pogor – proprietarul tipografiei, Leon Negruzzi deputat ș.a.m.d, alți reprezentanți ai puterii locale, primarul Iașilor, prefectul, alți junimiști cu profesii liberale. Pe ultima treaptă se află cercul „executanților” (scriitori, jurnaliști, oameni de știință, tehnocrați, istorici, lingviști, oameni de teatru etc.), cei care pun în acțiune programele ideologice, politice și administrativ-culturale

ș.a.m.d. Petre P. Carp merită nominalizat pentru programul junimist „Era Nouă”, un program ideologic reformator care viza democratizarea societății românești, protejarea țărănimii, constituirea de corporații pentru meseriași, inamovibilitatea magistraților și neimplicarea politică a funcționarilor publici, un program junimist prin care Carp s-a temut să se atingă de democrație, ca să nu pățească precum Faust al lui Goethe, „care n-a mai putut scăpa de spiritele odată invocate.”(Cornea,1972: 37). Este un program inspirat din principiile masoneriei occidentale, în care s-a inițiat în vremea studiilor berlineze, când a avut ocazia să afle mai multe date și despre bavarezul Adam Weishaupt, cel care fonda în 1776 societatea „Ordo Illuminati”. Aceste principii îi vor influența și alte demersuri politico-diplomatice, chiar și intervențiile sale publice în care face referiri la aforismele lui Schopenhauer privind valoarea de judecată a omului și la noțiunea de libertate, care în concepția lui Carp „în ultimă instanță [...] dă posibilitatea tuturor claselor unei societăți de a participa la înflorirea unei țări.” (Cornea,1972: 90). „Programul Maiorescu”, centrat pe o punere în pagina socială a discursului cultural, particularizează modelul pragmatic-socio-politic, generalizat de Carp, la nivelul unui segment al vieții publice: cel cultural. Eserile lui Maiorescu despre noua direcție în cultura română sunt un răspuns vizând desfacerea artei de politică și ridicarea fondului la nivelul formei, pe considerentul că fiecare domeniu are propria lui formulă de utilitate. Prin aceste tușe rapide a celor trei cercuri – ideologice, politice și culturale – din istoria Junimismului am avut în vedere și o perspectivă reală asupra noului raport dintre cultură-literatură-diplomație, în baza căruia se pot pune în acțiune programele de inspirație masonică a conducătorilor, guvernanților și executanților. Dinamica acestei alchimii este fericit regăsită într-un comentariu aparținând lui Gheorghe Manolache, unde preciza că: de regulă, în dezvoltarea ipotezelor asupra proiectului de construire a „istoriografiilor literare românești” sînt convocate „modele” și „serii” de strategii (con)textuale, prin care se dictează urgențele / traseele tactice privind definirea, înțelegerea și aprecierea „literarității” și se (re)modelează acele scheme mentale prin care „istoricitatea” se lasă, de regulă, remorcată la ideea iluministă de progres iar „literaritatea” la agonistica diacronic-modern(ist)ă a tensiunii estetice / beletristice dintre nou și vechi (Convorbiri literare, 2009.)

Concluzii

Ca „sinteză istorică”, Junimismul s-ar rezuma la simbioza antagonismelor, tipică „organismelor vii”, după cum constata și Tudor Vianu(1985), sau mai exact la o reconciliere utopică a „contrariilor”. Înțelegerea „literarității junimiste” se modelează, în cazul de față, pe scheme mentale, tipice Cabalei francmasonice prin care „istoricitatea” se lasă de regulă remorcată la ideea iluministă de progres iar „literaritatea” la tensiunea estetică dintre nou și vechi, „Kabbalah” însemnând „primire” / „receptare”, cu inerentele referiri la „cunoașterea înaltă” care ni se revelează prin experiențele sinelui. Pentru că, așa cum o definesc ezotericii, Cabala este „echivalența cunoașterii”, înțelepciunii profunde, „trezirii punctului din inimă”, prin Cabala putându-se ajunge la o percepție justă și superioară a „creației”. În această aură de cunoaștere se înscriu și preocupările ezoterice pe care le au o bună parte dintre scriitorii români diplomați din secolul al XIX-lea, grație cunoștințelor preluate din Occident. Demersul este cu mult mai evident la junimiști, care aveau o rețineră pentru tot ce ar fi exclus filosofia din ecuația culturală. Menționăm că, din considerente de ordin „cantitativ”, din „șiragul personalităților” care au „contribuit la procesul de formare a civilizației române moderne (Cioculescu,1996: 135) a trebuit să ne rezumăm la o serie limitată de scriitori diplomați români-

francmasoni, pe care i-am considerat că ar putea fi reprezentativi în instaurarea definitivă a egegorului modernității românești.

BIBLIOGRAPHY

1. G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura Cultura Națională, București
2. Titu Maiorescu, *În contra direcției de astăzi în cultura română*
3. Nicolae Bălcescu, *Trecut și Prezent. Opere*, Editura Academiei RPR
4. Iacob Negruzzi, *Opere*, vol. I, Editura Eminescu, București
5. Gh. Manolache, Anton Naum, Editura Dacia XXI, Cluj-Napoca,
6. Dan Berindei, *Istoria Românilor. Cronologie*, Editura Cartex-2000, București,
7. Sorin Alexandrescu, *Privind înapoi, modernitatea*, Editura Univers, București
8. I.L. Caragiale, „Junimiștii și conservatorii”, în: *Gazeta poporului* nr. 226, 7/19 noiembrie
9. N. Iorga, *Locul românilor în istoria universală*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București
10. Sorin Alexandrescu, *Junimea discours politique et discours culturel*, Editura Libra, Festschrift voor W. Nooemen,
11. Ion Petru Culianu, Editura Univers, București.
12. Sorin Liviu Damean, „Carol I și Constituția română de la 1866”, în: *Analele Universității din Craiova, Istorie*, An XIII, nr.2(14), Editura Universitaria Craiova
13. Zigu Ornea, *Studii și cercetări*, Editura Eminescu, București
14. Gh. Manolache, Anton Naum, Editura Dacia XXI, Cluj Napoca
15. Ioan Petru Culianu, *Psychanodia I: A Survey of the Evidence Concerning the Ascension of the Soul and Its Relevance*, Leiden, Brill, coll. *Études préliminaires aux Religions Orientales, l'Empire Romain*
16. Z. Ornea, *Studii și cercetări*, Editura Eminescu, București.
17. Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria Literaturii Române moderne*, Editura Eminescu, București.
18. Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, Editura Minerva, București
19. Gheorghe Manolache, „Istoria Literaturii Române postbelice între premise și realizări”, în: *Convorbiri literare*.
20. Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudu Vianu, *Istoria Literaturii Române moderne*, Editura Fundației Culturale Române, București.